

Translation and Interpreting: Convergence, Contact, Interaction

(Trieszt, SSLMIT, 2016. május 26. – 28.)

Bozsik Gyöngyvér, Pataky Éva

E-mail: bozsik.gyongyver@invitel.hu, pataky.eva@gmail.com

2016. május 26–28-án a Trieszti Egyetemen folyó fordító- és tolmácsolás-képzés központja, az SSLMIT (La Sezione di Studi in Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori) színes, sok aktuális témát felvonultató fordítás- és tolmácsolás-tudományi konferenciát szervezett *Translation and Interpreting: Convergence, Contact, Interaction* (Fordítás és tolmácsolás: konvergencia, kapcsolat, interakció) címmel.

Az első napon a konferenciát indító főelőadást *Carmen Valero Garcés* tartotta az Alcalái Egyetemről, aki korunk folyamatosan változó, fluid és többszörös kapcsolatokkal átszőtt társadalmában a *public service interpreting (PSI)*, vagyis a hatósági tolmácsolás interdiszciplináris jellegéről beszélt. Elmondta, hogy ennél a tolmácsolási módnál a nyelv elveszíti önmagában vett szerepét, és helyére, illetve vele egybeolvadva a kulturális és társadalmi aspektusok lépnek. Ennek oka, hogy a hatósági tolmács segítségére igen sokféle, egymástól nagyban különböző helyzetekben is szükség lehet, úgymint afrikai börtönök vagy éppen dél-koreai vegyesházasságok. Ezekkel kapcsolatban kiemelte a multidiszciplinaritás és a kulturális ismeretek fontosságát (pl. antropológia a migránsokkal kapcsolatos munkában), valamint kitért a technológiai vívmányok használatában rejlő lehetőségekre (videokonferencia-tolmácsolás, telefonos tolmácsolás terjedése, mobilalkalmazások – elsősorban a kevésbé elterjedt nyelvek esetében) is. Az előadó azt is hangsúlyozta, hogy míg a konferenciatolmács-képzésre csökkenő igényt tapasztalnak, a PSI egyre nagyobb figyelmet kap, így ennek megfelelően szükség lenne a képzések és a piaci szükségletek közelítésére, valamint hatósági területen dolgozó önkéntes tolmácsok szakmai fejlesztésére. Kiemelte továbbá, hogy a hatósági tolmácsok sok esetben alkalmazásban állnak és a tolmácsolás mellett fordítási feladatokat is ellátnak. Erre a hibridításra a Gentile (2016) által megalakított *trans-terpreter* terminust használta.

A főelőadást követően a konferencia különböző szekciói több teremben, párhuzamosan zajlottak; a két délelőtti szekció az *Ethics and Diplomacy*, illetve az *Accessibility* címet viselte. Az előbbin elsőként *George Floros* (Ciprusi Egyetem) beszélt arról, hogy a tolmács számára az etikus munkavégzéshez nem elég az önreflexió; szükség volna valamiféle viszonyítási alapra (*point of reference*) ahhoz, hogy megfelelően helytállhasson egy olyan területen, ahol gyakran érzelmileg nagy kihívást jelentő helyzetekben kell folyamatosan több résztvevő

között közvetítenie és váltogatnia az oldalakat (*oscillate*). *Cornelia Zwischenberger* (Bécsi Egyetem) a következő előadásban kiemelte, hogy többféle etika létezik a tolmácsolásban: (1) a deontológiai etika csak azt tartja szem előtt, hogy miként kell cselekedni egy helyzetben, míg (2) a konzekvenciális etika arra is figyelmet szentel, hogy egy-egy cselekedet milyen következményekkel jár. Fontos lenne, hogy a szakmai szervezetek ennek megfelelően olyan differenciált etikai kódexekkel álljanak elő a különféle tolmácsolási helyzetekhez igazodva, amelyek a következményekkel foglalkozó etikát is alkalmazzák, hiszen például egy katonai környezetben zajló tolmácsolás etikája nagyban eltérhet a konferenciatolmácsoláskor érvényes etikai szabályoktól, nem is beszélve bizonyos viselkedések következményeiről. A harmadik előadó, *Karin Sibul* (Tartui Egyetem) gazdag tolmácsolási tapasztalattal rendelkező konferenciatolmács, aki a diplomáciai tolmács szerepének kérdéskörét járta körbe. Kiemelte, hogy noha a tolmács mindenkor pártatlan, mégis bizalmi szerepet tölt be, ezért a politikai vezetők számára fontos, hogy saját tolmácsukat vihessék egy-egy találkozóra, akik végső soron az ő oldalukon állnak.

A másik szekció (*Accessibility*) sokszínű kérdéskört vizsgált, így például az audiovizuális fordítást (élő feliratozás, filmfeliratozás, operafordítás), de sajnos az előadók csak felszínesen érintették az általuk tárgyalt témákat, valódi kutatásról egyikük sem számolt be, ami komoly hiányérzetet hagyott a hallgatóságban.

A délután során a következő három szekció zajlott párhuzamosan: *Beyond the Word, Sport and TV*, valamint *Sensitive Settings*. Az első szekció előadói közül említést érdemel *Nora Gattiglia*, aki a konzekutív tolmácsok térbeli elhelyezkedésével és a kommunikáció különféle nonverbális elemeivel kapcsolatos észrevételeit osztotta meg a közönséggel. A harmadik szekcióban kapott helyet *Simo Määttä* (Helsinki Egyetem), aki a telefonos tolmácsolás egy speciális, kifejezetten menedékkérők számára alkalmazott rendszeréről beszélt. Az előadó tapasztalt, a rendőrségen dolgozó tolmács; kutatását nagyban segítette, hogy hozzáférést kapott számos eredeti felvételhez. Ezek elemzéséből az derült ki, hogy mivel a menedékkérőknek gyakran a tolmácsolásban résztvevő nyelvek (finn–angol, finn–francia) egyike sem az anyanyelvük, ezáltal egy általuk gyakran nagyon korlátozottan ismert idegen nyelvet használnak, a tolmács – a helyzet könnyítése érdekében – sokszor igyekszik egyszerűbb kifejezéseket, vagy például magázás helyett tegeződést használni. Az előadás számos példa bemutatásával jól érzékeltette azokat a nehézségeket, amelyek ezen a napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kapó tolmácsolási területen felmerülhetnek.

A következő előadó, *dr. Beverley Costa* pszichológus a *Mother Tongue* segítőközpontból érkezett az Egyesült Királyságból, ahol kisebbségi csoportoknak nyújtanak pszichoterápiás segítséget, szükség esetén tolmácsok alkalmazásával. Mivel nagyon embert próbáló helyzetekkel szembesülnek az itt dolgozó szakemberek, nemcsak az érintettek, de a terápiát vezető orvosok és a kommunikációban közreműködő tolmácsok is rendszeresen kapnak speciális szakmai támogatást (beszélgetések, foglalkozások, terápia) munkájukhoz. Az előadás a tolmácmunka ezen kevésbé ismert oldalát tárgyalta.

A késő délutáni részben a *Politics, Sci/Tech* és *Status & Role* szekciókon vehettek részt az érdeklődők. Ezek közül a harmadik szekcióban szereplő *Paola*

Gentile (Trieszti Egyetem) előadását érdemes kiemelni, aki azt a kérdést járta körbe, hogy a fordító- és tolmácsszakma mennyire előrehaladott a professzionalizáció tekintetében, vagyis mennyire tekinthető önálló szakmának. A kérdést több szempontból is megvizsgálta, így például arra kereste a választ, hogy a fordítók-tolmácsok mennyire elégedettek a jövedelmükkel, milyen arányban rendelkeznek fordítói illetve tolmácsvégzettséggel, és mennyire érzik, hogy a társadalom fontosnak tartja a munkájukat.

A nap üdítően érdekes zárását a dél-koreai *Ź. C. Kwak* előadása jelentette, ahol az érdeklődők megismerkedhettek az ázsiai ország katonai tolmácsképzési rendszerének jellegzetességeivel.

A második napon (2016. 05. 27.) az elsőhöz hasonlóan egy nagy előadásra és sok párhuzamos szekcióra került sor. A nap főelőadója *Aline Ramael* (Antwerpeni Egyetem) volt, aki a tolmácsolás és a technika kapcsolatáról beszélt, kitérve olyan speciális esetekre is, mint például a hallássérült menekültek problémája, ahol szerinte a tolmácsolás feliratozása jelentős hozzáadott értéket képviselne. A fordítás-tolmácsolás tematikájában egy mostanában kialakulóban levő, újfajta szerepkörre is kitért, ahol a fogyasztó már nemcsak egyszerűen befogadó, a szolgáltatás fogyasztója, hanem alkotási folyamat aktív résztvevője (ún. *prosumer*, pl. rajongói fordítások).

A délelőtti szekciók témái a jog (*Law 1*) és a telefonos tolmácsolás (*Over the Phone*) voltak. *Emanuele Brambilla* (Milánói Egyetem) a jogi tolmácsok szerepéről beszélt. Felvételekből korpuszt állított össze a Nemzetközi Büntetőbíró-ságon dolgozó tolmácsok munkájából, majd félig strukturált interjúkat készített magukkal a tolmácsokkal. A felvételekből kiderül, hogy a tolmács szerepének fontosságát az olasz bíróságok – sok egyéb ország bíróságaival, hivatalos intézményeivel ellentétben – már felismerték. A másik szekcióban *Mariola Luque Martintól* (Malagai Egyetem) a spanyolországi telefonos tolmácsolás gyakorlatáról hallhattunk. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy a telefonos tolmácsolás nagyon hasznos lehet egy-egy hirtelen előálló, nehéz helyzetben, azonban jobb lenne, ha a telefonos tolmácsolás továbbra is megmaradna másodlagos szerepbe és a további, megszervezett keretek között zajló beszélgetések esetén már helyszíni tolmácsolást vennének igénybe a felek.

A délután folyamán a *Law 2*, a *Language* és a *Resources 1*, majd később a *Law 3*, a *Wider Focus* és *Resources 2* szekciók várták a résztvevőket. A *Law 2* szekcióból külön említést érdemel a magyar, ámde belga intézményből érkező *Balogh Katalin* és *Heidi Salaet* előadása, akik a kiskorúak rendőrségi kihallgatásán zajló tolmácsolásról beszéltek, és egy olyan többéves projektről, amelynek során Belgiumban 500 rendőr kapott oktatást a témában. Mivel a kihallgatások sokszor nagyon fontos ügyekkel kapcsolatban zajlanak, kiemelten fontos, hogy a tolmácsok és a kihallgató tisztek is megfelelően fel legyenek készítve váratlan vagy éppen nehezen kezelhető helyzetekre, együtt tudjanak működni és ismerjék egymás szerepét. Az oktatásban részesülő rendőrök olyan szerepjátékokat kísérhettek figyelemmel, ahol tolmácsolást vettek igénybe a felek. A kezdeményezés kifejezetten hasznos lenne egyéb területeken is, hiszen a módszer alkalmazásával a tolmácsok és valamely más szakterület képviselői kölcsönösen megismerkedhetnek egymás munkamódszereivel, látásmódjával,

prioritásaival, ami nagyban hozzájárulhat a későbbi „éles” munka harmonikus megvalósításához.

A harmadik napon (2016. 05. 28.) a főelőadást *Dörte Andres* (Germersheimi Egyetem) tartotta, aki a fordító és a tolmács különféle szerepeiről beszélt. Míg a fordító a maximalista (*perfectionist*), addig a tolmács a „tökéletesítő” (*perfectioner*) szerepét tölti be, de véleménye szerint manapság egyre inkább összefonódik a két tevékenység.

A főelőadás után már nem voltak külön szekciók, mivel a szervezők az utolsó napra tették az általánosabb, valószínűleg mindenki számára egyaránt érdekes témákat. *Natasa Hirci*, *Agnes Pisanski Peterlin* és *Tamara Mikolic Juznic* (Ljubljana-i Egyetem) a fordítóképzés tolmácsolási feladatokkal való gazdagításáról beszélt, külön figyelmet fordítva a blattolásra. Ezt követően *Silvia Bernardini*, *Adriano Ferraresi*, *Marie-Aude Lefer* és *Maja Milicevic* háromnyelvű és -irányú korpuszukat (EPTIC Corpus) mutatták be, amelyben kétféle modalitás szerepel: a fordított mellett érdekes módon tolmácsolt szövegeket is tartalmaz. Az utolsó részt *Alessandra Riccardi*, a Trieszti Egyetem Fordítástudományi Tanszékének vezetője zárta, aki fordítási és tolmácsolási stratégiákról beszélt.

A konferencia után végezetül egyórás kerekasztal-beszélgetésre került sor, ahol zárásként a résztvevők megpróbálták összesen 8 szóban összefoglalni a konferencia lényegét. Ezek a szavak a következők lettek: *culture*, *ethics*, *mediation*, *quality (process/product/perceived)*, *rights*, *status*, *subject-matter knowledge (+ mother-tongue competence)*, *training* azaz kultúra, etika, közvetítés, minőség (folyamat/termék/észlelt), jog, státusz, tárgyi tudás (+anyanyelvi kompetencia), képzés.

Összességében elmondható, hogy bár mind az előkészületi szakaszban, mind a helyszínen komoly szervezési problémákba botlottak a résztvevők (pl. angolul nem beszélő ügyintézők, megválaszolatlan levelek, közepes minőségű tolmácsolás) és az előadások színvonala is nagyon hullámzó volt, a szervezők lelkesedése, az olasz hangulat és nem utolsósorban maga a város sokat javított az összképen. Jó, hogy Magyarországhoz ilyen közel (aránylag megfizethető áron) rendeznek olyan konferenciát, ahol lehetőség nyílik számos neves szakember meghallgatására, azonban nyilvánvalóan van még mit tanulnia a triesztieknek.